

Poročilo za 10. Bienale lutkovnih ustvarjalcev Slovenije

Najprej bi se za razburljivo, vznemirljivo in zlasti lepo potovanje želela zahvaliti Ustanovi lutkovnih ustvarjalcev Slovenije (ULU) in Lutkovnemu gledališču Maribor (LgM) kot organizatorju, strokovnemu odboru in organizacijskemu odboru Bienala, predvsem pa vsem ustvarjalcem, producentom, pr-ovcem in vsem drugim, ki so omogočili, da smo to potovanje izpeljali. Brez vas ne bi šlo.

Bienalno lutkovno produkcijo 2017/2019 so zaznamovale obletnice. Ne samo 10. Bienala, temveč tudi 70. obletnico Lutkovnega gledališča Ljubljana in 30. festivala Poletni lutkovni pristan in nenazadnje 90. letnico UNIME, mednarodnega združenja lutkarjev. Poleg slavnostnih dogodkov ob počastitvah obletnic, je to zaznamovalo tako vsebinski vidik uprizoritev: vplivalo je na izbor naslovov predstav v repertoarju, pa tudi na uprizoritvene pristope, ki se ukvarjajo z živim arhiviranjem predstav, ne le z golimi rekonstrukcijami ali obnovitvami. Morda je imel jubilej kaj opraviti tudi z večjim številom predstav velikega formata in povečanim številom predstav zanimivih za odrasle gledalce.

V konkurenci za prijavo za to posebno jubilejno 10. izdajo Bienala so bile predstave, premierno uprizorjene med 1. majem 2017 in 30. aprilom 2019. Na Bienale je prispelo 53 prijav. Da katera od predstav ne bi ostala prezrta, sem si poleg teh ogledala še 11 dodatnih, neprijavljenih predstav (te v večini sestavljajo že prijavljeni producenti in nekaj zunaj-institucionalnih predstav): skupno sem si tako v času moje selektorskega mandata od avgusta 2018 do konca aprila 2019 ogledala 64 predstav. To je za primerjavo dvakrat več kot recimo na 4. Bienalu. Da število produkcij ne bi naraščalo, torej ni strahu. 5 predstav v času mojega selektorstva »ni bilo več živih«. Te sem si ogledala na posnetkih. To bržkone predstavlja drugo plat naraščanja produkcije. Omenim naj tudi »internacionalizacijo« slovenskega lutkarstva. Kar nekaj letošnjih prijav predstavljajo mednarodne koprodukcije, dve ob prijavljenih predstav še sploh nista doživeli slovenske premiere. Ti dve sem si ogledala v tujini. Te razvojne spremembe pravilnik sicer že predvideva, vendar bodo v prihodnje najbrž še v porastu.

Ko sem začela zares sistematično pregledovati celotno produkcijo, sem podobno kot selektorji že leta pred mano, presenečeno ugotavljala, da težave z »dramsko« režijo, ki ne upošteva v popolnosti lutkovnega medija, še vedno ostajajo. Ob prevladujočem prepričanju, da se beseda umika iz lutkovnega medija zaradi rabe novih tehnologij, sem bila presenečena, v kolikšni meri se režija še vedno »šlepa« na besedo, včasih odrija lutkovni medij na nivo ilustrativnega, se zanaša na privlačno vizualno podobo ali preprosto na veščino animatorjev. Videla sem tudi nekaj simpatično zaokroženih predstav narejenih v lutkarskem mediju, ne pa z mislijo nanj. Medtem je zanimanje za samo raziskovanje medija, odkrivanje novih svetov in približanje njegovih neizmernih zmožnosti gledalcu, ostajalo dostikrat neizkoriščeno. Kadar pa je do tega prišlo, so se pogosto pojavile težave z dramaturgijo. Med tema dvema poloma sem se gibala in takšen je vsaj bil prvi splošen vtis ob pregledovanju produkcije.

Po drugi strani pa z veselje ugotavljam, da vse izbrane predstave za program Bienala v popolnosti izkoriščajo avtonomnost lutkovnega medija v najširšem pomenu besede, ga drzno raziskujejo, mu iščejo samosvoje, izjemno kreativne rešitve, včasih

načrtno kršijo njegova pravila in provokativno zastavljajo vprašanje o sami naravi lutkarskega medija – in prav je tako, saj le tako bistveno prispevajo k njegovemu razvoju. Na drugi strani je tako prisotna izjemna profesionalizacija medija, nepopustljivo visoko postavljeni estetski kriteriji, sledenje sodobnim praksam, trendom, uvajanje intermedijskih pristopov. Nekateri avtorji so trenutno v izjemnem ustvarjalnem zamahu in tudi za mlajše generacije se ni bati. Pohvalno se razpira prostor za negovanje kritiške refleksije v Mali šoli kritike, kar je nujno tudi za vzdrževanje standardov pri vzpostavljanju lutkarske terminologije.

Poleg tega obenem z veseljem ugotavljam, da se predstave vedno bolj angažirano izrekajo o poziciji sveta v danem trenutku: bodisi o trenutnem političnem stanju, o sobivanju in sprejemanju drugih, medsebojni toleranci, kolektivnem družbenem odnosu do družbenih stigm, bolezni in umiranja; ukvarjajo se tudi s prevpraševanjem tradicionalnih spolnih vlog in se lotevajo vprašanj istospolnih ljubezni, so ekološko osveščene, bodisi pri uporabi materialov bodisi vsebinsko. Kar nekaj je bilo DIY principov in reciklažne uporabe materialov, zlasti seveda pri gledališču objektov. Predstave tudi aktivno posegajo v ustaljene nacionalne stereotipe in boje za identitetne politike, ki najmlajšim ne kaže poenostavljene podobe sveta in ne podcenjuje svoje publike. Razveseljujoče je tudi število dodatnih dogodkov: pogovorov o predstavah, domiselno oblikovani gledališki listi in spremna besedila.

H kriterijem programske selekcije

Povabilo k selektorstvu 10. Bienala sem najprej razumela kot odziv na aktualno dogajanje na področju lutkarstva, premikov v smeri intermedijskega, uporabe novih medijev in sodobnih lutkarskih tehnologij, ter posledično drugačnih tipov dramaturgij, ki se odmikajo od klasične naracije. In res. Te »nove« oblike dramaturgij, ki za rešitve posegajo na področje drugih umetniških panog, kot so vizualne umetnosti in sodobni ples, so bile očitne v pregledu obeh sezon, zrcalijo pa se tudi v izboru tekmovalnega in spremljevalnega programa: uporaba koreografskih principov, vizualnih inštalacij ali site-specific performansov, nekaj je bilo tudi eksperimentiranj z ambientalnimi postavitvami, manj pa drznih interaktivnih poskusov. Posebej veliko je bilo v tokratni produkciji primerov nastopov žive glasbe, kjer glasba presega funkcijo atmosferske podlage, ampak žanrsko določa predstavo ter prevzema samostojno funkcijo: uporablja se kot sprotna zvočna animacija predstave, intervencija v predstavo ali celo prehaja na področje zvočnega gledališča, včasih v kombinaciji z gledališčem objektov ali se bliža kar kabarejski, če ne samostojni koncertni izvedbi.

Še vedno je sicer pogosta uporaba potovalne dramaturgije (road movie dramaturgija) in razvojna (Bildungs) logika, kjer spremljamo junaka ali junakinjo na poti pri njenih podvigih, zorenjih in spoznanjih o svetu ter imajo zlasti didaktično vrednost. Še vedno je opazna prisotnost klasikov, nepogrešljivega H. C. Andersena, od domačih avtorjev Svetlana Makarovič in obujanja klasikov slovenskega pravljicarstva in pripovedništva. Veliko je tudi preverjenih pristopov naslanjanja na doma in v tujini že nagrajene avtorje, bodisi avtorje tekstovnih predloge bodisi likovne podobe.

Seveda samo dramaturški principi niso mogli biti edino vodilo pri selekciji. Že takoj po ogledu prve predstave sem si postavila jasna vodila selekcije: Iskala sem predstave, v kateri prihaja lutkovni medij do izraza v vsej svoji avtonomnosti, kjer je

bil jasno razviden interes, tako zanimanje kot radovednost ustvarjalcev pri raziskovanju zmožnosti lutkovnega medija v najširšem pomenu besede, kjer so z izvirnostjo in kreativnostjo izkoriščali vse potenciale lutkarstva, gledalcem pa odkrivali sveže načine njegove prikaznih zmožnosti in uporabe.

Domišljenost in inventivnost koncepta ter njegove izvedbe, povezanost posameznih uprizoritvenih elementov (vizualne podobe, specifične animacije, povezanost režije z uprizoritvenim konceptom predstave in njeno sporočilnostjo), ter nenazadnje učinkovanje in prepričljivost celote so bili ključni. Pomembna je bila večšina animatorjev in njihova sposobnost interpretacije in celovitost, vdihniti animiranemu objektu prepričljivost in lastno osebnost.

Kljub tako vnaprej postavljenemu jasnemu konceptu, ki je obsegal tudi vse kriterije statuta Bienala, sem pri sestavljanju programa trčila na podobne probleme kot selektorji pred mano. Prvo je bilo vprašanje razmerja med tekmovalnim in spremljevalnim programom. Drugo je bilo, kako reprezentirati zunaj-institucionalno produkcijo znotraj programa. In tretje je bilo nadaljevanje debate, ki smo jo vzpostavili s preostalima članoma žirije ob zaključku preteklega 9. Bienala, torej, kako razumeti poslanstvo Bienala, poleg tega, da gre jasno za predstavitev najboljšega iz slovenske lutkovne produkcije zadnjih dveh sezon: je to prostor golega tekmovanja in razdeljevanja nagrad, prikaza domače produkcije tuji publiki, ali druženja, reflektiranja in medsebojnega oplajanja raznoterih lutkarskih praks?

Čeprav je izbor utemeljen na vnaprej postavljenih strokovnih kriterijih, čeprav sem predstave pozorno sistematično in primerjalno pregledovala in jih pretresala iz tega in onega vidika, se mi je poleg tega vedno znova zastavljalo vprašanje, ki se na festivalih hočeš-nočeš pojavlja. Vprašanje t. i. selektorske slepe pege, torej tisto nezavedno selekcije, ki se selektorju skriva za hrbet. Kaj bi še lahko bilo vključeno? Morda kaj znotraj festivalskega programa umanjka in kaj ostaja neprezentirano?

Preden se natančneje posvetim izboru programa še nekaj besed o samem pregledu in stanju produkcije. Pri pregledovanju produkcije sem dobila vtis, da je lutkovna scena pri nas razdrobljena, da kolektivno ne sledi aktualni produkciji, ter da so ustvarjalci večinoma zaposleni z lastnim preživetjem. »Work in progress« je tako postal že ustaljen produkcijski format na zunajinstitucionalni sceni. Sicer ne vedno, a načeloma se predstave sproti dopolnjujejo. Slabi produkcijski pogoji so bili tako večinoma del moje selektorske poti. Težava, ki se je neposredno dotikala tudi mojega deleža, pa se nanaša zlasti na post-produkcijo. Majhno število ponovitev, predvsem pa nehvaležna post-produkcijska usoda, ki težko upraviči kakršna koli odstopanja od kalupov, s tem pa težavo sprejme eksperimentiranja, niso zveneli najbolj spodbudno. Parcialno to rešujejo inštitucije, obe lutkovni in gledališke s ponudbo gostovanj in festivalov. Vendar bi to zahtevalo sistemsko rešitev, morda v obliki posameznih kontinuiranih iniciativ in povezovanja s platformami, ki se že uresničujejo, recimo Zlate paličice. Vsekakor pa z odločnim ukrepom kulturne politike, ki bi znala zanimive vsebine, ki že obstajajo, prinesti do končnega, navsezadnje tudi odraslega uporabnika. A to so vsekakor problemi, ki jih niti ustvarjalci sami, kaj šele selektor ne morejo reševati.

Ob vsem tem sem se posledično odločila, da namesto kuriranega programa, ki bi se podrejal mojemu selektorskemu avtorskemu konceptu in tako morda jasneje

predstavil nove oblike in nove estetske trende ter omogočil preglednost celotne produkcije, zberem pod t. i. spremljevalni program nekatere reprezentativne primere zunaj-institucionalne produkcije. Ta del programa razumem kot zrcalni del tekmovalnega in nikakor nočem, da je v kakršnem koli hierarhičnem razmerju do tekmovalnega. Gre za nabor različnih predstav, nekatere od njih so celovito zaokrožene, druge predstavljajo inventiven nabor uprizoritvenih strategij, ki so že bolj celovito integrirane v tekmovalnem programu, spet tretje zaenkrat učinkujejo še bolj na ravni geste. Ampak bolj kot za nabor določenih estetskih praks, gre za prikaz drugačnega načina produkcije. In to v najbolj dobesednem smislu besede. Vse predstave ohranjajo oseben in »ne-alieniran« pristop do dela, v kateri so ustvarjalci sami zadolženi za celoten postopek produkcije, od izvorne zamisli, uprizoritvenega koncepta, lutkovne tehnologije, včasih tudi izdelave lutk in scene, do – v končni fazi animacije na sceni. Najbolj radikalen primer so »one wo-man« predstave, kjer ustvarjalka/ec za vse skrbi sam/a. Tudi teh je bilo nekaj. Animatorji inventivno uporabljajo DIY, torej naredi sam in reciklažne postopke, manj kot golo estetsko vodilo, kot pa za osnovne preživetvene mehanizme. Predvsem pa gre za prakse, ki jih preveva svojevrsten nezamenljiv karakter, odrezavost, nepogrešljiv humor in duh neobremenjenega ustvarjanja, skoraj pobalinska nabritost, ki se porojevajo iz igrivega navdušenja in delovnega elana. Gre torej za nekakšen osvobojen prostor ustvarjanja, ki se upira sistematizaciji kapitalističnemu načinu produkcije, ki smo mu v današnjem tempu vsi podrejeni in ki ima seveda svoje prednosti in slabosti. Obenem zagotavlja visoko profesionalizacijo dela in zelo visoko postavlja estetske kriterije, po drugi strani pa tudi izčrpava energetske in človeške potencial.

Predvsem spremljevalni program razumem kot način obogatitve tekmovalnega. Tisto slepo pego, ki se jo navadno spregleda. Brez enega ne bi bilo drugega in obratno. Dve od koprodukcij z zunajinstitucionalnimi zavodi sta umeščeni tudi v tekmovalni program. Po drugi strani namreč doživljam delitev na institucionalno in zunajinstitucionalno produkcijo v smislu estetskih delitev do neke mere umetno. Saj veliko ustvarjalcev, ki samostojno delujejo zunaj institucij, ustvarjajo tudi pod okriljem institucij, kjer jim zagotavljajo boljše produkcijske pogoje.

V spremljevalni program tako predlagam predstave:

1. *RAT*, »glasbeno-gledališki psiho 'slap-stick'«, Koprodukcija: KD Matita, Studio Damuza. Režija: Matija Solce. Likovna podoba: Matija Solce, Jiri N. Jelinek. Premiera: 20. 4. 2018

Politični kabaret postavljen v futuristično do post-apokaliptično zasnovo, ki ohlapno koketira z Orwellovim distopičnim romanom 1984, z uporabo interaktivnih vključitev publike, izjemno mero črnega humorja, ironije, celo parodije, v obliki gledališča objektov z uporabo reciklažnih postopkov, ki prerašča v samostojno koncertno formo, predvsem pa odločno komentira vlogo posameznika v svetu fake news, reality showov, porasta desnih populizmov in pervertiranega medijskega pogleda na dogajanje na Bližnjem vzhodu.

2. *Džumbus*, avtorja: Peter Kus, Nana Milčinski. Koprodukcija: Zavod Kuskus, Werk 89, Dunaj. Režija: Peter Kus. Likovna podoba: Dan Adlešič. Premiera: 27. 9. 2017

Predstava o neposlušnem ropotajočem dečku z izjemnim posluhom za glasbo, ki razvija lasten jezik za komuniciranjem z okoljem prav tako kot predstava razvija lasten zvočni jezik iz nabora najnenavadnejših uporabnih predmetov.

3. *Ovbe, Kekec, ujma gre!* avtorstvo in režija: Andrej Rozman Roza, Barbara Bulatović. Likovna podoba: Barbara Bulatović. Produkcija: Rozinteaater. Premiera: 10. 11. 2017

Nabrita predstava iz še neekraniziranega dela Kekčeve trilogije, uprizorjena s predgovorom in v gorenjskem dialektu ter zamenjavi predvidljivih spolnih vlog animatorjev. Narejena v iskrivem duhu v komunikaciji med lutko, animatorjema ter našemljenima mitološkima bitjema, z avtorsko umestitvijo vsebine v silnice današnje kapitalistične produkcije.

4. *O belem mucku, ki je bil čisto črn*, avtor: Claude Aveline. Režija: Irena Rajh in Katja Povše. Likovna Podoba: Veronika Vesel Potočnik. Koprodukcija: Lutkovno gledališče Fru-fru, Hiša otrok in umetnosti. Premiera: 12. 5. 2018

Predstava o belem mucku, ki morda to ni, je igriva in mehka animacija mačjih klobk, ki nežno in prefrigano vpelje male in velike gledalce v razmišljanje o različnih odtenkih drugačnosti.

5. *Abežeda*, avtor: Primož Čučnik, Petra Stare, Andrej Štular. Režija: Petra Stare. Likovna podoba: Andrej Štular. Produkcija: Lutkovno gledališče Nebo. Premiera: 29. 3. 2019

Preprosta ponazoritev plastične in zvočne dimenzije osnovnih gradnikov komunikacije: črk abecede. Kombinacija gledališča objektov z DIY reciklažno logiko animacije najdenih predmetov s sprotnim zvočnim animiranjem.

Tekmovalni program:

Po skrbnem, dolgotrajnem in odgovornem premisleku, ki je moral upoštevati številne vidike, ki so kdaj presegali parcialno analizo posameznih uprizoritev, in njeno širšo umestitev v kontekst slovenskega lutkarstva, sem se odločila, da v tekmovalni program uvrstim naslednje predstave:

Predstave so enakovredno navedene po abecednem redu naslovov, od B do V:

- 1.) *Bela kamela*, avtorica: Nika Bezeljak. Režija: Nika Bezeljak. Likovna podoba: Enej Gala. Produkcija: Lutkovno gledališče Maribor. Premiera: 23. 11. 2017
- 2.) *Besede iz hiše Karlstein*, avtorica: Berta Bojetu - Boeta. Režija in likovna podoba: Silvan Omerzu. Koprodukcija: Lutkovno gledališče Maribor, Umetnostna galerija Maribor, Umetniško društvo Konj. Premiera: 7. 9. 2017
- 3.) *Kako zorijo ježevci*, avtor: Peter Svetina. Režija: Bojan Labovič. Likovna podoba: Damijan Stepančič. Produkcija: Lutkovno gledališče Maribor. Premiera: 22. 9. 2018.
- 4.) *Martin Krpan*, avtor: Fran Levstik: divja lutkovna prigoda. Režija: Tin Grabnar. Likovna podoba: Špela Trobec. Produkcija: Lutkovno gledališče Ljubljana. Premiera: 25. 10. 2018.
- 5.) *Nekje drugje*, avtorji: Zala Dobovšek, Nina Šorak, Tin Grabnar, Asja Kahrmanović Babnik: animirana pripoved s kredno risbo. Režija: Tin Grabnar. Produkcija: Lutkovno gledališče Ljubljana. Premiera: 11. in 12. 5. 2017.

- 6.) *Nepozabek (Nezaboravak)*, avtorja: Peter Kus, Urša Adamič. Režija: Peter Kus, likovna podoba: Natan Esku. Koprodukcija: Zavod Kuskus, Dječje kazalište Branka Mihaljevića Osijek. Premiera: 3. 11. 2018.
- 7.) *Posvetitev pomladi*, Igor Stravinski: lutkovni balet. Produkcija: Lutkovno gledališče Ljubljana. Režija in koreografija: Matjaž Farič. Likovna podoba: Barbara Stupica. Premiera: 21. 3. 2019.
- 8.) *Snežna kraljica*, po motivih H. C. Andersena: zvočna pravljica. Režija: Tin Grabnar. Likovna podoba: Darka Erdelji. Glasba: Peter Kus. Produkcija: Lutkovno gledališče Maribor. Premiera: 16. 1. 2018
- 9.) *Škrt škrt kra čof!*, avtorica: Kitty Crowther: lutkovna predstava. Režija: Ivana Djilas. Likovna podoba: Barbara Stupica. Glasba: Blaž Celarec. Produkcija: Lutkovno gledališče Ljubljana. Premiera: 23. 9. 2017
- 10.) *Vražji triptih* (Seansa Bulgakov)*: intermedialni omnibus. Režija: Matija Solce. Likovna podoba: Matija Solce, Tomaš Žižka. Produkcija: Lutkovno gledališče Ljubljana. Premiera: 1. 6. 2018.
- 11.) *Misterij sove***, avtor: Franz Pocci, Celia Houdart. Režija: Renaud Herbin. Koprodukcija: Lutkovno gledališče Ljubljana in TJP – Centre Dramatique National D'Alsace, Strasbourg. Premiera: 17. 9. 2017.

*V tekmovalni program predlagam celotni intermedialni omnibus *Vražji triptih*, vključno s kasneje samostojno izpeljano predstavo *Seansa Bulgakov*. V kolikor predstava zaradi specifičnih tehničnih in produkcijskih zahtev ne more biti izvedena in ker gre za izjemen primer »predstave v predstavi«, predlagam, da se kot tekmovalna predstava samostojno izpelje samo njen zadnji del, *Seansa Bulgakov*.

**Izjemoma v program ob privoljenju strokovnega in organizacijskega odbora in producentov predlagam neprijavljeno uprizoritev *Misterij sove*. Predlagam, da se predstavo odigra na Bienalu zaradi njenega pomena za promocijo slovenskega lutkarstva za domači in mednarodni prostor.

Dodatne obrazložitve izbora po predstavah in v naključnem vrstnem redu:

Kot produkcijski presežek sezone ocenjujem predstavo »immersive theatre« *Vražji triptih*, ki je bila uprizorjena v počastitev 70. letnice LGL kot preplet postajnega tipa dramaturgije, gledališča objektov, mask, inštalacij ... Gre za tisti tip predstav, ki zaobjamejo in vzpostavljajo paralelno, fikcijsko realnost, v katero se lahko gledalec potopi za več ur. Gre za produkcijsko izjemno zahteven in obsežen tip predstave, ki v tujini predstavljajo trend, pri nas pa jih doslej – zaradi omenjenih razlogov – še ni uspela izpeljati nobena gledališka inštitucija. To da je bila ustvarjeno v lutkovnem mediju je dosežek sam po sebi, da je predstava vsebino Mojstra in Margareta povezala s sprehodom skozi zgodovino slovenskega lutkarstva, razprla mehanizem in celoten ustroj produkcije ter celo ustvarila vrzel v politični realnosti, v kateri živimo, pa sploh.

Posvetitev pomladi, ob svojem času revolucionarna glasbena stvaritev Igorja Stravinskega je v režiji in koreografiji Matjaža Fariča celovit intermedijski izdelek, žanrsko označena kot lutkovni balet, prepriča s svojo eruptivno izvedbeno silovitostjo in presežkom moške energije, ki obredno tematiko (med žrtvovanjem in cikličnostjo smrti ter življenja) z videom vpne tudi v zgodovinske silnice (skladba je iz predvojnega obdobja, 1913). S pomočjo minimalizma in izčiščenosti lutkovne tehnologije predstava izpostavlja materialno, celo telesno plat lutk ter razvija dojemanje gibalnega potenciala lutke. Čeprav navidez groba predstava, v subtilnih nanosih odnosa med lutko in animatorjem paradokсно izpostavlja eksistencialno dimenzijo lutke v vsej krhkosti in ranljivosti, celo človeškosti. Režijsko in koreografsko kadriranje postavlja gledalčeve vizuro lutke v drugo dimenzijo.

V tekmovalni program uvrščam tudi predstavo *Nepozabek* v slovensko-hrvaški koprodukciji, in sicer s celovitim angažmajem slovenske režijsko-dramaturške-scenografske in koreografske ekipe ter hrvaškimi izvajalci, ki je zato originalno izvedena v hrvaškem jeziku (podoben primer je predstava RAT v spremljevalnem programu, ki je odigrana v angleščini in/ali češčini). Predstava, ki obravnava občutljivo tematiko soočanja z demenco, pri ponazarjanju doživljanja sveta iz perspektive dementnega dedka učinkuje kot spontana in kreativno igriva naselitev v dramski svet. Izkorišča celoten diapazon zmogljivosti gledališča objekta, včasih deluje kot prostetični podaljšek človeške zaznave v komunikaciji z domišljeno scensko nadgradnjo, ki nenadoma oživi in začne delovati po lastnih zakonih. Pomembna dramaturško-režijska točka v ustvarjalnem opusu Petra Kusa.

Nekje drugje, avtorsko in dramaturško izčiščena ter pretresljiva uprizoritev doživljanja vojne iz otroške perspektive, z naprednim uvajanjem različnih sodobnih tehnologij, učinkom stop-motion animacije, video mappingom, tekoče komunicira in prehaja med različnimi tehnikami s ključnim osebnim doprinosom animatorke-igralke.

Martin Krpan. Dekonstrukcija lutkovnega aparata in mašinerije, ki sega v samo drobne lutkovne predstave, jo razstavi navzven ter na ogled postavi. Navidez preprosta uprizoritev rustikalne narave z odločno avtorsko obdelavo teksta svobodomiselnost tempira predstavo ob poudarkih žive glasbe in obračuna s slovenskimi narodnimi miti, pri tem navidez nonšalantno izkorišča grobost ročnih lutk, krši pravila igre, so obregne celo ob odnos animatork do lutk, učinkuje v obratu spolnih vlog te, pregovorno moške igre, ter gre brezkompromisno mimo vseh preprek, tudi jezikovnih.

Bela kamela. Lutkarsko vnaprej preiščena predstava in vizualno privlačna sestavljanica, ki utira nove poti animaciji ter se sestavlja po kosih v različne emocije, razpoloženja in situacije v prikaz prvobitne pripovedi o odnosu človeka z naravo v mongolski puščavi. Doživetje taktilno podčrta z uporabo toplih in naravnih materialov, uporabo luči in senčnega gledališča in se sestavi v dokončno harmonično podobo združenih kamel.

Snežna kraljica. Dvofazna predstava, ki združuje klasično animacijo namiznih lutk z raziskavo imaginacijskih in uporabnih zmožnosti vsakdanjih objektov pri ustvarjanju zvočnih učinkov, ki sproti nastajajo pred očmi gledalcev ter jim omogoča sledenje po zvočnih pokrajinah na metaforičnem potovanju k Snežni kraljici. Predstava, ki se

izmika golim opredelitvam gledališča objektov in zvočnega gledališča, ter je zatorej zvočna pravljica.

Besede iz hiše Karlstein, so s svojo atmosfersko umestitvijo v ambient Minoritske cerkve skoraj site-specific uprizoritev dramatisirane poezije Berte Bojetu-Boeta, ki ji v prepoznavni lutkovni estetiki Silvana Omerzuja uspe ujeti mistični, zarotiveni in obredni ton njene poezije. V unikatni kombinaciji ambienta s senčnim gledališčem predstava gradi na kontrastih in pripelje do simbolne kulminacije, kjer se takorekoč skozi animacijo besed le-te odlepijo svojega zemeljskega pomena.

Predstava *Kako zorijo ježevci* nadaljuje žlahtno tradicijo ludizma že z besedilno predlogo in vrtoglavo žonglira z besedami in črkami. V predstavi se iznajdljivo srečujejo posrečeno sodelovanje lutkovne tehnologije z likovno podobo in animacijo, družno pa ustvarjajo nabrito, iz vseh vetrov napaberkovano vizualno karakterizacijo neskončne vrste živalic in prometnega vrveža. Predstava, v kateri je na glavo obrnjeno vse, tudi časovna logika in kjer se včasih zamuja počasneje včasih pa hitreje.

Škrt škrt kra čof! je navihana kombinacija različnih lutkarskih pristopov v prikazovanju dneva (in noči!) iz življenja družine žabic, ki končno uporabljajo lasten jezik, animacijo zvoka in senc za izganjanje strahov iz nenavadnih zvokov.

Seansa Bulgakov. Lucidna, inventivna in duhovita uporaba raznolikih lutkovnih tehnik in pristopov, ki v spretnem lutkarskem razmišljanju prehiteva samo sebe, ter v nekoliko kaotični dramaturgiji postreže z energično interaktivno glasbeno interpretacijo (začetnega dela) romana Mojstra in Margarete tukaj in zdaj.

Misterij sove. Intermedijska interpretacija Klemenčičevega Sovjega gradu iz leta 1936 z avtorskim konceptom prostorske inštalacije in muzejske razstave, ki je obenem vpogled v zakulisje nastajanja predstave, hkrati pa tvori njegov živi arhiv ter presega status gole rekonstrukcije. Skupaj s tenkočutno, a prezentno animacijo, vsebinsko izostri odnos lutke do animatorja, ki tako posodablja nauk o človečnosti iz originala. Vse to predstavlja dovoljšen delež avtorskega vložka, da je primerna tudi za tekmovalni program.

Spremljevalni in tekmovalni program za 10. Bienale je torej znan. Nedvomno nisem izčrpala vseh zmožnosti. Na svoji selektorski poti sem videla veliko posamičnih zanimivih, iskrivih idej in domislekov, videla sem vrsto animatorskih bravur, ki vsak dan sproti vdihujejo življenje lutkarstvu ter ponujajo drugačno perspektivo življenju. Vseh nisem mogla uvrstiti na festival, tvorijo pa tisti temelj, na katerem se vsakodnevno rojeva in temelji slovenska lutkarija. Za vse to, hvala.

Nika Leskovšek
Selektorica 10. Bienala lutkovnih ustvarjalcev Slovenije

Ljubljana, 8. 5. 2019